

Névváltoztatás

Alapítójának, Wisinsky Mórnak a nevét vette fel a Szekszárdi Múzeum. Az ötvenes évektől mostanáig Béri Balogh Ádám Múzeum volt, azonban a kuruc vezér tevékenységéhez sokkal kevésbé kötődik az intézmény, mint a világhírű régész Wisinskyéhez. Aki maga is jelentős gyűjteménnyel gyarapította a múzeumot. Ő tárta fel — száz évvel ezelőtt — a Tolna megyei Lengyel község határában azt a mintegy hat-ezer éves neolitikus települést, amely az első lelet volt Európában abból a korból, ezért lengyeli kultúrának nevezik a régészek.

A névváltozással egy időben új kiállításokat rendeztek Tolna megye legnagyobb múzeumában. Az épület előtti téren bemutatják a Dunából Bölcskénél tavaly kiemelt római oltárkövet, a belső tárlaton pedig az utóbbi 10 évben a megye területén előkerült legértékesebb régészeti leleteket.

Baka-est az egyetemen

Ma délután ötkor a Dugonics téren a József Attila Tudományegyetem oktatói és hallgatói megkoszorúzzák a névadó költő szobrát. Ezután, 18 órától Baka István költő estje lesz az egyetemek központi épületének aulájában, közreműködik a 8,15-ös színházi alkotóközösség.

Baka Istvánnak — aki jeles prózaíró és műfordító is — ez az első nyilvános szereplése azóta, hogy Budapestten átvette a már réggen megérdemelt József Attila-díjat.

Németet is oktatnak

Német nyelvi tanszék létrehozását kezdtek meg április első napjaiban a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán. Ösztöl általános iskolai német nyelvtanárokat képeznek az intézményben, egyelőre két csoportban, történelem—német, illetve orosz—német szakpárosítással.

A német szak iránt máris nagy az érdeklődés, a beérkezett jelentkezési lapok alapján négy-, ötszörös a túljelentkezés.

Reflex

Pontosabban: rendező. Az illetőt *Mészáros Márta*-nak hívják, meglepetésének pedig a rádióújságban adott hangot. Méghozzá amiatt, mert két filmjét is — az 1984-ben készült *Napló gyermekeimnek*, és az 1987-es *Napló szerelmeimnek* című alkotásokat — egy héten belül, a napokban tűzte műsorára a Magyar Televízió. Nemcsak a könyveknek, a filmeknek is megvan a maguk sorsa — mondja a meglepett rendező(nő).

Újra megnéztem Mészáros Márta mindkét szobán forgó filmjét, és közben próbáltam elképzelni, vajon, mi mindent is jelenthet látni a magyar tévénézőnek a két Naplót. Igen: a tévé „kedves nézőjének”, aki főműsoridőben évtizedek hosszú során át Simon Templarhoz, Belfegorhoz, Bellhez, a részeses kutyához, Szabó Lászlóhoz, a józan Kék fényeshez, Isaurához, orfeumhoz, 80 esztendő s kabaretréfákhoz, szilveszteri kis Kaboshoz, majd Hofihoz szokott — végül, de egyáltalán nem utolsósorban nem is említve az Önök kérték

Ötvenöt nyárfa sorsa

A Parlamentben hétfőn ülést tartott Nyitray Rékának, a Budapesti Műszaki Egyetem tudományos főmunkatársának elnökletével a Minisztertanács Bős—Nagygyarosi Beruházást Ellenőrző Társadalmi Bizottsága. Elsőként Meleg Zoltán, a Pest Megyei Tanács környezet- és természetvédelmi titkára tájékoztatta a testületet arról a napokban történt eseményről, hogy Nagygyarosi térségében kivágtak ötvenöt jegenyenyárfát. Meleg Zoltán elmondta, hogy a beruházók semmiféle engedélyt nem

kaptak a nyárfák kivágására. Nem igaz, az a feltétel, hogy a fák egy bizonyos baktériumos betegségben szenvedtek volna, szakértők véleménye szerint a tapasztalt kiszáradást a beruházás következtében kialakuló vízhiányos állapot idézte elő. Ez a folyamat azonban — ugyancsak szakvélemények szerint — visszafordítható lett volna, a fákat meg lehetett volna menteni. A kár annál is nagyobb, mivel ez a nyárfasor meghatározta a táj képét. A későbbiekre vonat-

kozó tervek sem számoltak a fák kipusztításával, a majdani állapotot előrejelző fantáziakepeken is látható a fásor.

A bizottság állást foglalt amellett, hogy a beruházó ilyen jellegű, engedély nélküli tevékenysége megengedhetetlen, s feltétlenül szükséges vizsgálatot indítani a felelősség megállapítására. E kérdés kapcsán szóba került az is, hogy a térségben — akár a kivágott fatörzsekből — állítsanak emléket az itt kárba vesztett értékeknek.

Vita az akadémiai törvény előzetes tervezetéről

Ellentmondó vélemények

Ellentmondó vélemények csaptak össze az akadémiai törvény prekonceptió-tervezetének megvitatásakor az MTA tudományos osztályain, területi bizottságiban és intézeteiben. A kutatók nem kis feladat elé állították a törvény előkészítésével megbízott ad hoc bizottságot: észrevételeik, javaslatok figyelembevételével alakítsa ki a koncepció-tervezetet, amelyet az Akadémia elnökségének áprilisi ülése, majd a májusi közgyűlés elé terjesztenek. Többségük egyetértett azzal, hogy a törvényben rögzítsék: az Akadémia önkormányzattal rendelkező köztestület, vagyis a nemzet tudósait, kutatóit tömörítő társaság, amely belső ügyeit szabadon intézi. Némelyek elleneztek viszont azt a törekvést, hogy az Akadémia szabaduljon meg minden hatósági jogkörétől. Azaz érveltek: az egész nemzet akadémiajának kötelessége, hogy véleményt nyilvánítson például az életviszonyokat döntően befolyásoló intézkedések meghozatala a tudományi és oktatáspolitikai döntések előtt, az ország erőforrásainak hasznosításáról. Tételesek is fel kell sorolni azokat a kérdésköröket, amelyekben az Akadémia állásfoglalása nélkül nem dönthetnek — mondták. Mások viszont úgy vélték: a kormány-

Megfogalmazódott az is: az Akadémia évenként számoljon be tevékenységéről az Országgyűlésnek, ezáltal elősegítheti a tudomány társadalmi elismerését, indokolhatná a támogatás igénylését. Többen kifejtették, ha az Országgyűlés felügyelete alá tartozna az MTA, függetlensége akkor is csak részleges lenne, mivel a mindenkori Parlament szavazza meg a kutatások támogatására fordítható pénzüsszeget.

Megállapították: az MTA megítélése, gazdasági helyzete, kedvezőbb, mint amilyen egy-két évvel ezelőtt volt. Működésének reformja azonban elengedhetetlen. Ajánlották, hogy módosítsák a szervezet belső rendjét, bizottságainak összetételét és munkáját, pénzügyi szabályozását, az Akadémiának és intézeteinek viszonyát, a vezetői kiválasztás rendszerét, a tudományos minősítésekkel kapcsolatos eljárást. Pontosabban kell megfogalmazni az Akadémia jellegét, a tudományirányításban elfoglalt helyét, osztályainak tagozódását, intézményhálózatának jogi-gazdasági státusát, kutatóinak jogállását, az MTA és az egyetemek viszonyát.

A regionális akadémiai bizottsági rendszer elavult — vélekedtek némelyek —, a tudományos élet egyre kevésbé igényli ezek tevékenységét. Mások viszont úgy ítélték meg, szükség van a területi akadémiai bizottsá-

gokra, jól szervezik az innovációs láncot.

Az új típusú Akadémia működésének lényeges feltétele, hogy saját vagyonnal rendelkezzen, működését azonban sok tekintetben az állami támogatás határozza meg — hangoztatták a vitában. Szükséges, hogy a törvényben rögzítsék: az intézetek használatába adott vagyon elidegeníthetetlen, hozzáadéka azonban csak azaz a feltétellel maradhat az Akadémián, ha azt kutatási célra használják. Az Akadémia gazdasági önállóságának megteremtése érdekében ösztönözni kell a vállalkozói tevékenységet, a közös kutatást külföldi intézményekkel, szakemberekkel. A törvény rendelkezzen az Akadémia vállalkozói szabadságáról is: az intézményt illesse meg a társadalmi törvényben előírt minden jog.

Vita alakult ki az Akadémia alapvető feladatainak meghatározásában is. Némelyek úgy vélték: az MTA csak az alaputatásért legyen felelős, de ennek legyen országos koordinátora, mások szerint az alkalmazott kutatás irányítását is vállalja el. Egyetértés volt viszont abban, hogy az alaputatások jelentőségéről meg kell győzni a közvéleményt és a tökéletes új gazdasági szervezeteket, amelyek számára adómentes a kutatások támogatása.

Az akadémiai tagság eldöntésénél ne az életkor legyen a döntő, hanem a rátermettség — hangoztatták —, az új tagokat független fórum és ne csak két akadémikus javasolja. Többen felvetették: még nem alakult ki az idős szakemberek emberies visszavonulásiának gyakorlata. Erkölcsei kérdés: senki ne érezze sértesnek azt, hogy vissza kell vonulnia, ha eljön az ideje, ám lehetőséget kell adni a tudósoknak a további tanácsadó munkára. Tárthatatlan az a helyzet — mondták —, hogy amíg egyes kutatók elmozdíthatatlanok, az egzisztenciális gondokkal küzdő pályakezdeket csak meghatározott időre alkalmazhatják. Ezért javasolták: az intézetek igazgató testületei rendszeresen és nyilvánosan vizsgálják meg a kutatók tevékenységét. Senki ne legyen elmozdíthatatlan, a pályakezdeket pedig élvezzenek teljes védeltséget. (MTI)

Közeleti terefere

Holnap, szerdán, este 8 órakor az ifjúsági házban „Bős—Nagygyarosi”, „Vízlepcső” címmel közeleti terefert tartanak. A vendégek a könyvek szerzői: Havas Henrik és Dlusztus Imre.

Április 11.: A költészet napja

A találkozás kegyelme

Van Gogh járja az erdőt, órákon át sétál, aztán megfest egyetlen egy fát. Miért éppen azt? Miért csak egyet a szakasztott ugyanazon fák közül?

Pilinszky János veti föl hasonlóképp a kérdést, majd azt mondja: a találkozás egyszerűsége emeli a többi fölé azt az egyet.

Költő számára a szavak jelentik az erdőt. A sok hasonló, mindenki által szabadon használt szó, mondat közül megtalálni azt, ami éppen hiányzik a versből, vagy ami már éppen azonos a veressel.

Ha a stílus oldaláról nézzük, hogyan építkezik a vers, akkor a mű valahol különös, ihletett állapotban születő fogalmazásként áll előttünk, olyan szöveggé, melyben az alkotó ízlése, választási képessége nyilvánul meg. Ha viszont tagadjuk azt, hogy a szöveglet gazdagsága és az ügyes választás azonos a költő tehetségével, akkor szükségképp el kell jutnunk egy mélyebb igazság kimondásához: a találkozás kegyelme a születő vers lényege.

Az, ahogyan a szó érinti meg a költőt, s nem fordítva, miként hihetnénk: a szerző kiválasztja a megfelelő. A találkozás egyenrangú, figyelmes partnerek között jön létre: a folyamatos Beszéd és a verssé lenni kész költői személyiség viszonyában.

Azt ünnepeljük ma tehát, hogy lelkünk kapcsolatban áll a Szünetelennel, így maga a vers: kegyelmi ajándék.

D. I.

Molnár János

Hallatszik

Hallatszik az ősz tolatása

ha arcod a sínekre simul

A szerelvénnyel csendet hagynak hátra
tárlók homloka belepírul

Hallatszik hogy barakországbán

gőrékba gyűl penészes harag

Feltört égen határorok járnak

véreb hangja holdba harag

Tűrhetetlen hogy makacs madarak

permissz nélkül ide-oda szállnak

Eső éhség hó s szurony falat

semmibe véve örülnek a nyárnak

Ha leoltják az alkonyt a sötét

gumibotok ütésétől vérzik

Madárszívben fészkel sok sörét

s meszesgödörök nyúlnak fel az égig

lengedély, határátlépő

Küküllő-kalendárium, rovásírással

Kányádi Sándort nem kell bemutatni az Erdély iránt érdeklődőknek (újabbán a többségnek). Bátor kiállása és Kós Károly védelmében történő kilépése a román írószövetségből, akaratlanul is szinte a hősök közé emelte. Pedig nemzetiségének védelme (nemrég Budapestén járt, még legfelsőbb vezetőinkkel is tárgyalt), virágnyelven az otthoni, kolozsvári állapotok leírása mellett „csak” lírai költőként is legnagyobbjaink között emlegethetnénk. Hatvanadik születésnapján, nemrég a debreceni Csokonai Kiadó is kötettel köszöntötte (*Sörény és koponya* — la-punkban e kötetéről is közöltünk recenziót).

A *Küküllő-versek* többek számára ismerősek. (Például az Új Tükör olvasóinak.) Mégis: így ciklusba összeszedve elemi erővel hatnak azokra is, akiknek nem újjak. A változó vízü folyó, a békák, a halak, a vadrécek, a fűzek illíli világot jelentenek. A könyv (füzet) mindössze 12 versből áll, amelyek az év tizenkét hónapjára íródtak. A versek ot, mindenhol négy soros versszakból állnak, egységes félrimmel, soronként hatos ütempárossal. Tökéletes, zárt formájuk ellenére sehol nem érzünk monotonitást. Erdekes, hogy milyen ritka az a tulajdonképpen (olvassni) egyszerű verselési forma a magyar irodalomban. Petőfinél találunk néhány hasonló hangzásút, például *A farkasok dalá-*

en a természetéről ír, s szinte csak véletlenül jelenik meg az ember: a Tiszánál egy vízhold lány, a Küküllőnél egy lovát fürdető fiú. Milyen szép lenne, ha Kányádi sokkal több, ilyen tisztán természeti verset írhatna!

Formai és érzelmi telítettség, hogy a verseket Pál Balázs rovásírással is leírta. Magyarországon a latin szertartású egyházzal egy időben vezette be Szent Istvánt a latin írást. Az ótörök eredetű magyar rovásírás emlékei csak az 1500—1600-as évekből, Erdélyből maradtak ránk. A rovásírásnak a latin betűs írással való egybevetése szép és szórakoztató „rejtvenyfejtő” munkak.

A mai fiataloknak az írásos magyar hagyományokra való ráhangolódása még nem mondható olyan széleskörűnek, mint mondjuk a zenénél, a táncnál. Még a feltételezésem szerint az ilyenekben az átlagnál jobban érdekelt Püski-könyvesbolt eladói is csodabágnak tartották a könyvet, és sokallták a kapott példány-számat. Remélhetőleg kiderül: tévedtek...

A könyvből az egykori Erdélyi Szépművés Céh munkáira emlékeztető, tisztá szellemiség árad. Deák Ferenc grafikái jól illenek a versekhez. Pál Balázs honórariumát a Bethlen Gábor Alapítványnak ajánlotta fel. A nagy mennyiségű, nagyrészt már anyagi indíttatású Erdély-könyv után ebből a tiszta forrásból érdemes meríteni. Mert — *Reszket a Küküllő, / so-vány, hórihorgas; / félő, hogy egy kortyra / kiinná a szarvas.*

Kelemen Gábor

A meglepett rendező

című, sajátágosan kicska-nyitogató mindenki káicsönyfáját. (A felsorolást még hosszan lehetne folytatni, de inkább hagyjuk.)

Most pedig, itt, az ünnepi képernyőn, este 8 és 10 között, Rákosi meg Gerő meg Révai meg Sztálin-szobor. És önkény és megaláztatás, és a személyesen megélt közelmúlttörténet. A vacsorás fölmelegíthető rántothús-maradék és a hűvösen koccanó kőbányai világos kö-zött.

Megértém a rendező meglepettségét.

A néző, ama kedves, ugyan nem tudhatta a Napló figyelése közben, hogy Mészáros Márta már 1968-ban nekifogott e vállalkozásának és, hogy *Nemeskürty István* titokban szerzett neki engedélyt és pénzt. Nem értesulhetett arról sem, hogy a Kongresszusi Központ zsű-folásig telt hatalmas Pátria-termében annak idején, a magyar filmszemlén történt legelső vetítéskor földübörgött a taps, amikor a játékm-filmkockákkal egybevágot dokumentumfelvételeken föltűnt Nagy Imre, Magyar-ország miniszterelnöke.

Igen, mindezt a néző nem tudhatta, oly sok mindennel egyetemben — viszont tény, hogy kedden, azaz április 4-én, továbbá szombaton, este, főműsoridőben, az 1-es programba tétetett mindkét kitűnő alkotás: a Napló gyermekeimnek és a Napló szerelmeimnek.

„Hát ezt nem hittem, de úgy látszik, utolért a történelem, a politika” — mondta a meglepett rendező a rádióújságban. Majd hozzátette: „Vagy én mentem nagyot előre, amikor ezeket a film-meket forgattam? Mindegy.”

Bizonyos szempontból persze tényleg az. Főleg ha a végeredményt vesszük számításba. Csak hogy a rendező(nő) még mindig joggal lehet meglepett, hogy az elmúlt évtized magyar nemzeti televízióban főműsoridőben láthatja a magyar nemzet létfontosságú, közelmúltbéli dolgairol készített két film-jét. És hogy ez az állapot még mindig ilyen lehet, hogy az efféle váltóg meglepetést kelthet, föltűnhet, nem számíthat természetesnek — az már egyáltalán nem mindegy.

Domonkos László